

ἀφτὰ δὰ τάχει τυράκι καὶ ψωμάκι ὁ τρανὸς ὁ γλωσσολόγος. Δάσκαλε, δὲν εἶναι ντροπὴ νὰ μὴν ξαίρει κανεὶς μιὰ ξένη γλῶσσα, ντροπὴ εἶναι νὰ δείχνει τέτοιο πείσμα σὲ πράματα ποὺ δὲν τὰ ξαίρει. Εἴπαμε πὼς τὸ ρένκ (αἰτ. ρεγί) εἶναι ἀπὸ τὶς τουρκ. λέξεις ποὺ δὲν μπήκανε καθόλου στὰ ρωμαῖκα (Γ.Γ.Ε. α, 132.)

Ἐπίσης εἴπαμε πὼς τὸ γητεύω ἔγινε στὰ ἰδιωματικά πρωτὰ ἀπ' τὸ γογητεύω > γωπητεύω κ' ἀπ' ἀφτὰ πέρασε στὴν κοινή μας (κοίτα παραπάνου τὶς παραπομπές.) Εἶναι λοιτὸν περιττὸ νὰ μᾶς βάζει τώρα (Ἀθ. μ' 20) εὐπους ἀπ' τὴν καθαρέβουσα: ἐννόησα (γρ. νόησα < νόω) καταρροή, ζωή κ.τ.λ. ἐνῶ στὰ Μ.Ν.Ε. β' 491 ἔχει τὰ νεοελληνικά ἰδιωματικά ζωγή, ζωγής, ποὺ τὸ γ ἀναπτύχθηκε ἀνάμεσα στὰ φωνήεντα οἱ ἀπ' τὸ 16 αἰώνα: ὅπως λοιπὸν εἶπαν ζωγή, ἔτσι εἶπαν καὶ γογητεύω, αἱ:— Πρὶν ἔλεγε πὼς δὲν ὑπάρχει τύπος γω ἀντὶ ἐγὼ. Τώρα πιά ἀφτὸ δὲν τὸ λέει, γιατί στὸ μεταξὺ τοῦ δείξαμε πὼς κ' ὁ ἴδιος (Μ.Ν.Ε. α', 224) ὁμολογεῖ ἀφτὸν τὸν τύπο. Δὲ βαριέται νὰ ξαναλέει τὰ ἴδια ποὺ τ' ἀποδείξαμε κούφια!

Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ

ΤΑ ΦΕΓΓΑΡΙΣΙΑ ΜΑΤΙΑ

Θάρθεϊ μιὰ μέρα, ποὺ θὲ νᾶμαστε ἥσυχοι κ' ὅλα θὰ τὰ κυττοῦμε ὡς τὸ φεγγάρι· οἱ ἔννιες κ' οἱ πόθοι κ' οἱ σκληρὲς ἀπαντοχὲς θὰ μᾶς λαφρώσουν ἀπ' τὴν κρύα τους χάρη.

Κι' ἡ ἐλπίδα, τῶν χουσῶν φτερῶν τινάζοντας τὸ χνοῦδι, ἀπὸ τὸ πλάι μας θὰ γλιστρήσει ἔτσι ἥσυχα, ὡς ποτὲ νὰ μὴ συνόδεψε σὺν ἥσκιος τὴν ψυχὴ μας καὶ τὴ ζήση.

Ὅλες οἱ μέρες, σκαλοπάτια φωτεινὰ, μᾶς προβοδοῦν στὴ μέρα τὴν ταμένη πάνωθε μᾶς τραβοῦν ἀστέρια ἀγνώριστα, καὶ, ὅσο ἀνεβαίνουμε, ὁ ἱλιγγος αὐξάνει.

Τὶ κ' ἂν λυγοῦν πεισματικά τὰ γόνατα, τὶ κ' ἂν τὰ μάτια πλέκουν ἀλυσίδες... Ἄργα ἡ γοργὰ τ' ἄβουλο πόδι μας καμιά δὲ θὰ ξεφύγει ἀπ' τὶς μοιραῖες βαθμίδες.

Θάρθεϊ μιὰ μέρα, ποὺ θὲ νᾶμαστε ἥσυχοι θὰ τραβηχτοῦμε ἀπ' τοῦ εἶναι μὴς τὰ πλάτια κ' ὅλα θὰ τὰ κυττοῦμε ὡς ξένοι, ἀδιάφορα, μὲ τ' ἀδειανὰ, τὰ φεγγαρίσια μάτια.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΝΤΟΣ

Η ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ

Στὴ μαργαρίτα ποὺ ξεφύλλισε
βρῆκε πὼς δὲν τὴν ἀγαποῦσα
καὶ τὸ παράπονο ξεχείλισε
κ' ἔκλαψεν ἡ ξανθομαλλοῦσα.

Χίλιες φορὲς σάν τὴν ἐφίλησε
πάνω στὴν κόμη της τὴ ροῦσα
τὸ στόμα μου, ἔτσι τῆς ἐμίλησε
σ' ἐρώτικὴ πνιγμένο ἀγκοῦσα:

— Δὲ σ' ἀγαπῶ; ρώτησε πρῶτα
τὰ μάτια μου ποὺ θὲ νὰ κλάψουνε
κ' ὕστερα τὴν καρδιά μου ρώτα.

Δὲ σ' ἀγαπῶ; μὰ κ' ἀπ' τὸ χῶμα
τοῦ τάφου μου, σὰ θὲ μὲ θάψουνε,
πὼς σ' ἀγαπῶ, θ' ἀκοῦς ἀκόμα!

ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ

BENJAMIN CRÉMIEUX

ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ

Ἐνα ἀπὸ τὰ πρὶν συνηθισμένα ρωτήματα ποὺ ἀκούει ἕνας ἐπαγγελματίας κριτικός, εἶναι τὸ ἀκόλουθο: «Διαβάσετε ὅλα τὰ βιβλία ποὺ ἐκδίδονται; Κι ἂν δὲν τὰ διαβάσετε ὅλα, πὼς κάνετε τὴν ἐπιλογὴ σας;» Συμβαίνει μάλιστα ἕνας πρὶν ἀπλοϊκὸς ἢ τὸ ἀντίθετο πονηρότερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους, φίλος, νὰ ρωτήσει τὸν κριτικὸ: «Διαβάσετε ὅλα τὰ βιβλία ποὺ γι' αὐτὰ κάνετε λόγο;»

Τὸ δεύτερο αὐτὸ ρῶτημα ἀξίζει μιὰ ἀπάντηση πρῶτοῦ καταπαστεῖ κανεὶς νάποκριθῇ στὸ πρῶτο. Ὑπάρχει, πράγματι, ἕνας ὁρισμένος ἀριθμὸς βιβλιοκριτικῶν σημειωμάτων ποὺ οἱ συντάχτες τους πολὺ σπάνια ἔχουνε διαβάσει τὰ βιβλία γιὰ τὰ ὁποῖα μιλοῦνε. Εἶναι τὰ σημειώματα τῶν ἐφημερίδων ποὺ οἱ ἀναγνώστες τους λίγο ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴ λογοτεχνία, μὰ ποὺ νομίζουν πὼς δὲν τοὺς ἐπιτρέπεται νάγνωσουν τὰ λογοτεχνικά ἐπικάαιρα ὅπως δὲν ἀγνοοῦν τὶς ἄλλες ἐπικαιρότητες. Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ κατηγορήσῃ τοὺς συντάχτες τῶν σημειωμάτων αὐτῶν, ποὺ οἱ περισσότεροὶ τους δὲν ἔχουν καμιά ἐιδικότητα μὲ τὴ λογοτεχνία καὶ τὴ θεωροῦν σάν κάτι τὸ ἐπιπρόσθετο ὅπως τὴ γραμματεία τῆς συντάξεως ἢ τὸ δελτίο τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Σάν καλοὶ δημοσιογράφοι ποὺ συνηθέστατα εἶναι, περιορίζονται στὴ δημοσίευσή τῆς ἀγγελίας τοῦ ἐκδότη, στὸ ξεχώρισμά της, ἂν ὁ ἐκδότης εἶναι ἀπαιτητικότερος, ἢ στὸ ἀπάνθισμα καὶ τὸ συνὸν ψισμα τῆς οὐσίας τῶν ἐπιφυλλίδων τῶν σπουδαιότερων κριτικῶν.

Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ ὅταν οἱ κριτικοὶ τῶν μεγάλων ἐφημερίδων ἀρχίσουν νὰ μιλοῦνε γιὰ ἕνα βιβλίο, ὅλος ὁ μικρότερος παρισινὸς τύπος καθὼς καὶ ὁ παρχιακὸς κάνουνε κύρο. Ἐκεῖ ποὺ ὑποψιάζεται κανεὶς τὴν ἐνέργεια μιᾶς ἐπιτήδειας ρεκλάμας, δὲν ὑπάρχει συνηθέστατα, παρὰ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ «ἐλάσσωνος κόπου». Εἶναι πολὺ λιγότερο κοπιαστικὸ νὰ σχηματίσῃ κανεὶς μιὰ γνώμη γιὰ ἕνα βιβλίο ἀπὸ τὰ ἄρθρα τοῦ Thibaudet τοῦ Théryne τοῦ Billy καὶ νὰ σκα-

ρώσει ένα σημείωμα σύμφωνα με τ' άρθρα αυτά παρά να διαβάσει ένα άλλο βιβλίο και να σχηματίσει μιή γνώμη δική του. Αυτός ο άγελισμός είναι μιή από τις κυριώτερες πηγές της λογοτεχνικής κριτικής.

Ο Πιέρ Μποναρντί είχε κυποτε, για γούστο, μαζέψει σε πλάκεττα τις διαφορές γνώμες της κριτικής για ένα βιβλίο του Μοντερλάν.

Έκαμα ένα ανάλογο περιμάζεμα με τ' αποκόμματα του τύπου τα σχετικά με το «Μιά γυναίκα στο παράθυρό της» του Drieu La Rochelle και των «Αδελφών Μπουκινιάν» του Jean Prevost. Τό λοιπόν είναι αν.μφισβητητο πώς ή γνώμη του Thérive: για τους «Αδελφούς Μπουκινιάν» ότι είναι το μυθιστόρημα της πατρότητας, το γεγονός πως οι πρώτοι κριτικοί που άσχοληθήκανε με τη «Γυναίκα στο παράθυρό της» δηλώσανε ότι ο Drieu δεν είναι γεννημένος συγγραφέας, προσανατολίσανε, όχι βέβαια όλη την κριτική, αλλά όλους τους συντάχτες των δημοσιογραφικών σημειωμάτων. 'Απ' αυτό γίνεται ολοφάνερη ή σπουδαιότητα του πόθου άρθρου του υπογραμμένου από ένα γνωστό κριτικό. Τό άρθρο αυτό δίνει τον τόνο.

Φτάνω μάλιστα να πω πως επηρεάζει ακόμα και ο υς κριτικούς τους πιο ευσεβήθητους και τους πιο ανεξίτητους. Ένας από τους κριτικούς αυτούς διάβασε, μόλις, ένα βιβλίο και τώρηε καλό. Ένας από τους συναδέλφους του γράφει για το βιβλίο αυτό ένα «εξετιναγμα». Ο κριτικός που βρήκε το βιβλίο καλό, δεν μπορεί παρά να συλλογισθεί τους λόγους που έκαμαν τό συνάδελφό του να μὴν το άρξσει. 'Αποτέλεσμα: ή θά κλονιστεί στις πεποιθήσεις του ή θά ενισχυθεί, αλλά τό δικό του άρθρο θά πάρει τόν τόνο της υπεράσπισης ή άκόμα και της άπολογίας. 'Οπως δηποτε, θά έχει επηρεαστεί από τό άρθρο που πρωτοφανήκε. Προσθέτω ότι οι εξ επαγγελματος κριτικοί οι αξιοι του όνόματος, τόν ξαίρουν αυτόν τόν κίνδυνο, φυλάγονται να μὴν παρασυρθούν και πολλοί άποφεύγουν να διαβάσουν τά άρθρα για τό βιβλίο για τό όποιο σκοπεύουν να μιλήσουν, πρωτου γράψουν τό δικό τους.

* *

'Αλλ' αυτό μās φέρνει στο πρώτο ρώτημα. Μὴν μπορώντας, ένας κριτικός, όλα να διαβάσει, πώς κάνει την έπιλογή του; 'Ο κάθε κριτικός έχει, τό δίχως άλλο, τη δική του μέθοδο να βυθομετρεί, αλλά μπορεί κανείς να πει πως υπάρχουν γενικές μέθοδοι εφαρμοζόμενες άπ' όλους άδιακριτως.

'Η πρώτη άπ' αυτές τις μεθόδους, είναι να έχει κανείς ύπ' όψει τά άρθρα των συναδελφων του. Τό άρθρο ενός τιμιου κριτικού, σ' ένα δευτερεύουσας σημασίας φύλλο, ίσως να μὴν προκαλεί την άνάγνωση του έργου από τό κοινό, προκαλεί όμως, συνηθέστατα την άνάγνωσή του από τους άλλους κριτικούς. Έτσι αν ένας συγγραφέας παραπονεθεί για τη ζημία που μπορεί να του κάμει ένα πρώτο άρθρο άκατανόητο ή άποπλανητικό της κοινής γνώμης, δεν πρέπει ώστόσο να λησμονεί πόσο χρήσιμο θά του σταθεί τό άρθρο αυτό για τη διάδοση του βιβλίου του ανάμεσα στους κριτικούς που τώχαν ως τά τότε παραβλέψει.

'Η διώδοση, άλλωστε, αυτή άπό κριτικό σε κριτικό δεν περιορίζεται μονάχα στα έντυπα. Οι κριτικοί δεν είναι έρημιτες και όταν συναντιούνται, δεν είναι σπά-νιο ν' ανταλλάσσουν τις έντυπώσεις τους από τά διαβάσματά τους. Τους συμβαίνει μάλιστα να δέχονται έρωτήσεις από φίλους μη κριτικούς, για βιβλία που δεν έχουνε διαβάσει και να μαζέψουν έτσι πολύτιμες ύποδείξεις.

'Από την άλλη μεριά πολλοί από τους κριτικούς είναι μαζί ή λογοτεχνικοί διευθυντές, ή έπιμελητές έκδόσεων, ή άναγνώστες έκδοτών. Οι κριτικοί αυτοί έχουν την έλευθερία της γνώμης τους; Αυτό εξαρτάται από την τιμωρήτά τους και από την πνευματική τους ανεξαρτησία. 'Ανάμεσα σε λογοτεχνικούς διευθυντές και άναγνώστες οι έμπιστευτικές έκμυσθηρεύσεις δίνουν και παίρνουν. Πολύ καιρό πρωτου βγει ένα βιβλίο, είναι γνωστό αν ό έκδότης «άποβλέπει» ή όχι σ' αυτό: Οι έκδοτες, επί πλέον, δεν παραλείπουν να προειδοποιή-

σουν τους κριτικούς ότι θά τους στείλουν ένα βιβλίο στο όποιο άποδίδουν έξαιρετική σημασία.

'Η ίδρυση έκδόσεων με τη διευθυνση συγγραφέων γνωστών για τό γούστο τους τείνουν στον ίδιο σκοπό: να έμποδίσουν την κριτική να προσπεράσει ένα καλό έργο χωρίς να τό αντίληφθει.

Πρέπει οι συγγραφείς που νομίζουν τόν έαυτό τους παραγνωρισμένο να λογικευθούν, γίνεται όλοένα σπανιότερη μιή τέτοια περίπτωση. Και γίνεται όλοένα σπανιότερο, ένας καθαρά έμπορικός συγγραφέας, να κάμει κατάχρηση της κριτικής, έστω και με τη βοήθεια της διωφρημησης. 'Ο κ. Μορίς Ντεκομπρά, ή κ. Ρεϋμόντ Μασάρ φτάνουν μιή σημαντική έξάπλωση μέσα στο κοινό, δίχως συνηθέστατα να έχουν κι ένα μόνο άρθρο πραγματικού κριτικού. 'Αλλ' αυτό είναι ένα όλότελο άλλο ζήτημα.

Τέλος, υπάρχει μιή σύγχυση δικαιωσών, ή, άν πρετιμά-τε, μιή κριτική οξυδερκεια, που άναζητεί τό βιβλίο αξίας καιω από τό πενιχρότερο περικαλυμμα και τη φήμη την πιο άγνομημένη. Αυτή είναι π.χ. ή περίπτωση για τό «Hôtel du Nord» του Eugène Dabit που δέκα κριτικοί χωρίς καμιή προσυνεννόηση τό «άνακάλυσαν» ταυτόχρονα. Έυλετοία συνέβηκε ένα περιστατικό πολύ πιο χαρακτηριστικό, κατά τη γνώμη μου, με τις «Confessions» του Maurice Magre. 'Ο κ. Magre λογίζόταν ανάμεσα στο 1900-1914 σαν ένας άρρηγος σχολής, σαν ένας γνήσιος ποιητής. Μετά τό τέλος του πολέμου φαινόταν πως ειδικεύτηκε στα μισο-έρωτικά μισο-βουδικά μυθιστορήματα όχι χωρίς αξία, αλλά με άμφίβολη κατεύθυνση, και ή κριτική είχε σιγά σιγά πάψει ν' άσχολεϊται ένεργώς μαζί του. Βγάζει τις «Confessions» που είναι ένα έξαιρετο βιβλίο. 'Όλη ή κριτική τό αντίλαμβάνεται ταυτόχρονα και τό εγκωμιάζει.

'Οχι, με την άλήθεια, είναι αδύνατο να πιστέψει κανείς σήμερα στην ύπαρξη άγνομημένου άριστουργήματος. 'Η εποχή μας είναι, πολύ περισσότερο, ή εποχή του ψευτο-άριστουργήματος.

* *

Τό λοιπόν, ίδου ένα βιβλίο που, για τόν ένα ή τόν άλλο λόγο, ένδιαφέρει την κριτική. Έδώ αρχίζει ό καυγας κριτικών και συγγραφέων. Μιλούσα παραπάνω, για την πολυμηχανία των λογοτεχνικών βιβλιοκριτών. Πρέπει, από τό άλλο μέρος, να λαβουμε ύπ' όψει την άνομοιότητα των άτομικών αντιδράσεων.

Παράδειγμα: «Οι άδελφοί Μπουκινιάν». 'Ο André Thérive έγραφε στο «Χρόνο»: «Ίδου τό βιβλίο τό πιο δυνατό, τό πιο γερό που είχε από καιρό να φανεϊ. 'Ο κ. Jean Prérost είναι φυσικά πλασμένος για να είναι ό πραγματικός μυθιστοριογράφος της γενεάς του, ό μόνος ίσως.» 'Ο Maurice Ganchez γράφει στην «'Αναγέννηση της Δύσης»: «Οι «Αδελφοί Μπουκινιάν» πολύ πρόχειρο έργο του κ. Jean Prérost. «'Ανθρωποι του λαού συμβατικοί... Και ή κοινοτοπία αυτή είναι γραμμένη με τό «άσιγχιό» ύφος του 1930!))

Για τό «Μιά γυναίκα στο παράθυρό της...» οι άντιγνώμεις αρχίζουν από τόν τίτλο του βιβλίου. 'Ο Valère λέει: «'Ο τίτλος, που έκφράζει με τόν ωραιότερο τρόπο τη μελαγχολική σκέψη της άναμνηής, είναι συμβολικός...» Και ό André Billy «Τι κρίμα που ό Drieu la Rochelle νόμισε πως έπρεπε να δώσει στο βιβλίο του τίτλο τόσο χυδαίο, τόσο προσέλκυτικό.»

Θάταν ίσως σωστό να καθορίσω με ποιά πνεύμα και σε ποιά σημεία οι δημιουργοί έχουνε δίκαιο να παραπονοϊούνται με τους κριτικούς, καθώς και σε ποιά σημεία έχουν άδικο.

'Ο συγγραφέας έχει τό δικαίωμα να παραπονεθεί με τόν κριτικό όσο για τις προθέσεις που εκείνος του άποδίδει. Δεν έχει τό δικαίωμα να παραπονεθεί για την κρίση που έπιφέρει ένας κριτικός όσο για την παραγματοποίηση του έργου του.

'Ο κ. Jean Prérost έχει δίκαιο ν' άναγοχεί με τούς κριτικούς που βλέπουνε στο ρομάντζο του μιή ιστορί-

α έκχυδαίσεως. Δεν έχει όμως τό δικαίωμα ν' ἀγαναχτεί με τούς κριτικούς εκείνους πού βρίσκουν συμβατική τήν ψυχολογία τῶν ἡρώων του, μήτε μ' ἐκείνους πού βρίσκουν τή διήγησή του ἀνεπαρκῶς δυναμική. Ὁ κ. Martin Maurice ἔχει δίκιο νά διαμαρτυρηθεῖ ἐναντίον τῶν κριτικῶν πού βρίσκουν ὅτι στό βιβλίον του «Ἀγάπη ἄγνωστη χώρα» κυριαρχεῖ ὁ φυσιολογικός ἔρωτας, ἐνῶ ὁ ἠθικός κόσμος τῶν τριῶν ἡρώων τοῦ βιβλίου ἔχει, γι' αὐτούς, πολύ μεγαλύτερη σημασία καί θριαμβεύει τῆς ἐπιθυμίας. Ἀλλά ὁ κ. Maurice δέν ἔχει τό δικαίωμα νά διαμαρτυρηθεῖ ἐναντίον τῶν κριτικῶν πού τοῦ κατηγοροῦν τό μεταφορικό καί ἀλληγορικό του ὅφος.

Μ' ἄλλα λόγια ὁ κριτικός πρέπει πρῶτον νά φροντίσει νά καταλάβει καί νά συμπαθεῖ τό ἔργον γιά τό ὅποιο πρόκειται νά κάμει λόγο, καί ὁ συγγραφέας ἔχει τό δικαίωμα νά παραπονεθεῖ γιά τή μὴ κατανόησή του ἀπό τόν κριτικό. Αὐτό χρωστᾶται ὁ κριτικός στό συγγραφέα. Ἐπειτα ὁ κριτικός πρέπει νά αἰσθανθεῖ καί νά κρίνει. Αὐτό χρωστᾶται στόν ἑαυτό του καί στοὺς ἀναγνώστες του.

Μετ. Γ. Κ. ΚΑΤΣΙΜΠΑΛΗΣ

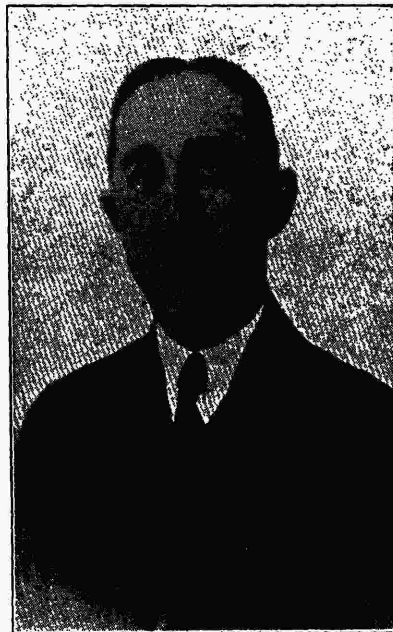
ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ: «Λυρικά Χρώματα» ἐκδ. Ι. Ν. Σιδέρης, Ἀθήνα 1980. Σελ. 142, Δρχ. 25.

Ὁ χῶρος καί ἡ χρονική προθεσμία δέ μοῦ ἐπιτρέπουν νά μιλήσω, καθὼς θά ἤθελα, γιά τό ἔργο, γενικά τοῦ Ρήγα Γκόλφη. Τό ὄνομά του εἶναι τόσο γνωστό καί ἀγαπητό στοὺς πλατύτερους λογοτεχνικούς κύκλους καί στό μορφωμένο κοινό, πού θά ἦταν ἀστεία ἡ χειρονομία ἐκείνου πού θά ἤθελε νά τό συστήσει. Ὅσοι παρακολούθησαν συστηματικά τήν ἐξέλιξη τῆς νέας μας λογοτεχνίας, ἀπό τήν ἐποχή πού συνειδητὰ ξέσπασε τό γλωσσικό κίνημα μέ τό κήρυγμα τοῦ Ψυχάρη, θά παρατήρησαν βέβαια μέ ἰδιαίτερη προσοχή ὁρισμένα πρόσωπα πού ἡ δημιουργική προσπάθειά τους στάθηκε ἀδιάκοπη καί ἡρωϊκή ὡς τὸν καιρὸ πού καταλάβαν πιά πῶς ἔφεραν κάποιο ἀποτέλεσμα. Ἐνα ἀπὸ τὰ πρόσωπα τούτα εἶναι καί ὁ Ρήγας Γκόλφης. Ἡ σταδιοδρομία του εἶναι τιμητικά γραμμένη στίς παλαιμάχες σελίδες τοῦ ἱστορικοῦ «Νουμά». Ἀπὸ τίς σελίδες αὐτές πέρασαν, μορεῖ νά πει κανεὶς ὅλα τὰ στελέχη, ἀξία καί μή, τῆς νέας μας λογοτεχνίας. Ὅμως λίγοι ἀφησαν τ' ἀχνάρια τους ἀσβυστα, λίγοι συνδέσανε τὴν ὑπαρξή τους, τὸν ὄνομά τους μέ τὴν ὑπαρξή τοῦ «Νουμά», ὅπως ὁ Ρήγας Γκόλφης. Ἐκεῖ μέσα ἔχει ἀφήσει σκορπισμένη ὁλόκληρη κριτική ἐργασία, πού ἂν σήμερα μαζεῦονταν, γινόταν μιά ἐπιλογή καί ἓνα ξανακοίταγμα, καί ἔβγαίνε σέ βιβλίο ἢ σέ βιβλία, θά μπορούσε νά χρησιμεύει πολὺτιμος πνευματικός δὴγός στοὺς νέους πού δέν ἔχουν δυστυχῶς νοιώσει κατὰ βάθος τί πρόσφερε καί πῶς δούλεψε ἡ πνευματική γενιά τῆς «Νουμαδικῆς» ἐποχῆς.

Ὁ Γκόλφης στάθηκε ἓνας ἀπὸ τοὺς πρώτους θετικούς φορεῖς στή μουχλιασμένη Ἑλλάδα τῶν καινούργιων, ἐλεύθερων, ζωντανῶν ἰδεῶν. Μὲ τό δρᾶμα του «Ὁ Γῆταυρος» ἐνθουσιαστικά ἀντιλάλησε τοὺς ἤχους μιάς καινούργιας ἀνώτερης ζωῆς. Οἱ πρῶτοι του δημιουργικοὶ καρποί, στίχοι, πεζά, ἀποβλέπουν σέ κάποιο καθολικώτερο καί συμπαντικώτερο ἀγνάντεμα τῶν προβλημάτων, χωρίς μεταφυσικὲς καί ἰδεολογικὲς μηχανοῦρες ὑποπτες. Μά πῶς πολὺ τὸν κατέχει ἡ γλωσσικὴ ἰδέα. Πιστὸς μαθητὴς τοῦ Ψυχάρη, τοῦ Παλαμά, ριχνεταί μέ ἐνθουσιασμό στὸν ἀγῶνα, ἐρευνᾷ τὴν πνευματικὴ κίνηση τῆς ἐποχῆς. Ἡ κριτικὴ του εἶναι σοφὴ, μετρημένη, χωρίς θεωρίες καί υπερβολές· μπορεί νά χρησιμεύει γιά ὑπόδειγμα ὀρθῆς ἐρευνας πολλῶν λογοτεχνικῶν ζητημάτων. Ἡ γλῶσσα του εἶναι ἡ

πραχτική ἐφαρμογὴ τῶν γλωσσικῶν του πεποιθήσεων. Γλῶσσα μεστή, πλουτιζόμενη πάντα, ἀναπνευσόμενη σύμφωνα μέ τό παράδειγμα διδασκάλων σὰν τοῦ Παλαμά, σὰν τοῦ Ψυχάρη. Οἱ στίχοι του, στίχοι ἀληθινοί, καθρεφτίζονται μιάς ποιητικῆς ἰδιοσυγκρασίας ἀξιοπρόσεκτης γιά τὴν ἐσωτερικότητά της, προσένησαν ἐντύπωση καί σέ ξένους σοφοὺς ἑλληνιστές. Ὁ Γκόλφης εἶναι παιδί μιάς γενρῆς ποιητικῆς ἐποχῆς πού ἔθρεψε ἓνα Παλαμά, ἓνα Γρυπάρη, ἓνα Χατζόπουλο, ἓνα Πορφύρα. Καί τό τελευταῖο του ἀκόμη βιβλίο, τὰ «Λυρικά Χρώματα» δέν ἔχει κανένα χαμαχρητιστικὸ σημάδι ἀπὸ κείνα πού διακρίνουν ἄλλες νεώτερες ἐργασίες.

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

Δέν ἐκφάρζεται μέ νεολογισμοὺς ὑποπτους κατὰ τό πλεῖστον, μήτε ἔχει ἀσθενική καί χλωμὴ καί ἀριστοκρατίζουσα ὄψη. Δέν τὸν δονεῖ καμμιὰ ἀκαθόριστη ἀνησυχία διεθνούς μορφῆς. Τραγουδᾷ μέ τὴ φλογέρα τοῦ καιροῦ πού ἡ δημοτικὴ γλῶσσα μάχονταν νά ἐπικρατήσει, δειχνοντας ὅλη τὴ δύναμή της καί τίς ὁμορφιές της. Στὰ χέρια τῶν νεωτέρων μοιάζει μέ κάτι τὸ ἀκρωτηριασμένο καί τὸ κακοποιημένο. Ὁ Ρήγας Γκόλφης μᾶς δίνει σήμερα, τὴ σπάνια εὐκαιρία νά ξαναχαροῦμε τὴ δημοτικὴ γλῶσσα σέ ὅλη της τὴν ποιητικὴ ἐνάργεια. Γιατί καί ὁ στίχος του εἶναι ὁ ἄψευδαιστος καί καλοφτιασμένος στίχος πού ἀνθῶσε μιά φορὰ καί ἓνα καιρό. Δέ θέλω βέβαια νά πῶ πῶς ἡ ποίηση τοῦ Γκόλφη εἶναι ἐξωτερικὴ, διακοσμητικὴ, ἄς ποῦμε, κάθε ἄλλο. Ὁ στίχος του μᾶς ἀποκαλύπτει, μιά βαθειά, τρυφερὴ καί εὐγενικὴ καρδιά, μιά σκέψη ἐπαναστατικὴ ὅσο καί μελαγχολικὴ. Ὁ Παλαμάς τοῦ ἔγραψε κάποτε :

Ρήγα Γκόλφη, ἡ φροντίδα σέ μαραίνει τοῦ στενοῦ καί τοῦ ἀνήλιαγου γραφείου....

Ἀπὸ τὴν ἐντονὴ αἰσθητὴ τοῦ διαβρωτικοῦ μαρμαροῦ, πήγασε σὰν αὐθόρμητη ἀντίδραση, ἡ ποίηση τοῦ Ρήγα Γκόλφη. Μιά ζωὴ δολοκλήρη, ἀπὸ τὰ πεθαμένα ὄνειρα τῶν περασμένων ὡς τὸ ἄδριο καί πληχτικό παρόν, ἀπὸ τὸ παρὸν ὡς τὸ ποθούμενον μέλλον, λυρικά χρωματίζεται καί ἐνσαρκώνεται στὰ τραγούδια του, στοχαστικά κρίνεται ἀπὸ τὴν αὐστηρὴ καί δίκαιη συνείδησή του.

Ὁ Γκόλφης ἐπόθησε νά ζήσει μιά ζωὴ ἀγνὰ ποιητικὴ καί λεύτερη, χωρίς προλήψεις καί κακίες. Ὁ